

Κακοί οιωνοί τα τετελεσμένα γεγονότα στις Διεθνείς Σχέσεις

Εμπορούμενος από τη διαρκή, αταλάντευτη και ταυτόχρονα αχαλιναγώγητη επιθετικότητα της Τουρκίας και την έκδηλη μη ικανοποίησή της ως προς την περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων (status quo), εκφράζω την ανάγκη ως θεωρητικός, να καταθέσω ορισμένες διεθνολογικές απόψεις, ελπίζοντας με τον τρόπο αυτό να βοηθήσω τον αναγνώστη-την κοινή γνώμη – να κατανοήσει καλύτερα τις υφιστάμενες συνθήκες.

Η ανάλυση μου εκκινεί λοιπόν από την μεγάλη θεωρητική εικόνα των Διεθνών Σχέσεων. Υπό την οπτική της ρεαλιστικής κυρίαρχης Θουκυδίδειας παράδοσης οφείλουμε να υποστηρίξουμε προς επίρρωση της ότι το πεδίο των διακρατικών σχέσεων είναι, καταγωγικά, από την εποχή δηλαδή που εμφανίστηκαν οι πρώτες συλλογικότητες – πολιτικές οντότητες, πεδίο ανταγωνισμού και ισχύος. Η ισχύς ορίζεται θεωρητικά στις Διεθνείς Σχέσεις ως μια **ψυχολογική σχέση που φέρνει αντιμέτωπες βουλήσεις οι οποίες αναζητούν, μέσω άσκησης πιέσεων, την παρέκκλιση από μια αρχική πορεία, χωρίς να καταφεύγουν ωστόσο στη φυσική βία.**¹ Η βία είναι ένας φυσικός εξαναγκασμός, που εκδηλώνεται με την έμπρακτη προσφυγή στη χρήση δύναμης στο πλαίσιο μιας ένοπλης σύρραξης. Το εργαλείο της βίας είναι η δύναμη, ενώ το όχημα της ισχύος είναι η άσκηση πιέσεων επί των συμφερόντων ενός δρώντα ή η χειραγώγηση των αιτίων που προσδιορίζουν τη συμπεριφορά του.

Υπάρχουν τρεις τύποι άσκησης ισχύος που αντιστοιχούν στους τρεις συστατικούς τομείς του εθνικού συμφέροντος, δηλαδή στην ασφάλεια, στην ευημερία – ευζωία και στην εθνική ταυτότητα. Στο τομέα της εθνικής ασφάλειας αντιστοιχεί η στρατιωτική απειλή ή η προειδοποίηση της κατάκτησης ή της καταστροφής (απειλή εισβολής, επιστράτευση, στρατιωτικοί ελιγμοί στον περίγυρο ενός υπό αμφισβήτηση εδάφους, κατάσταση συναγερμού των ενόπλων δυνάμεων κλπ), στο τομέα της εθνικής ευημερίας αντιστοιχεί η δυνατότητα άρνησης της οικονομικής συνεργασίας (άρνηση έγκρισης οικονομικής βοήθειας, διακοπή των εμπορικών σχέσεων, άρνηση

¹ Για περισσότερες διευκρινήσεις γύρω από την έννοια της ισχύος στις Διεθνείς Σχέσεις, βλ. Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος, Διεθνείς Σχέσεις: Ρεαλιστική Προσέγγιση, Θεωρία και Πράξη, εκ. Ποιότητα, 2010.

ανανέωσης μιας συμφωνίας, οικονομικός αποκλεισμός, οικονομικές κυρώσεις κλπ) και τέλος, στον τομέα της εθνικής ταυτότητας (πολιτισμικές αξίες ενός έθνους, ιδεολογικές αρχές ενός καθεστώτος) αντιστοιχεί η ήπια ισχύς. Η τελευταία, σε αντιδιαστολή με την σκληρή ισχύ, επενεργεί είτε μέσω της πειθούς, είτε μέσω της ήπιας συμμετοχής του ελεγκτή στην νοητική διαδικασία, μέσω της οποίας ο ελεγχόμενος προσδιορίζει τις δικές του ανάγκες, συμφέροντα ή στόχους.

Από τα προηγούμενα προκύπτει ότι το βασικό πρότυπο ισχύος ενός δρώντος A είναι η πίεση επί του εθνικού συμφέροντος ενός δρώντος B, ή επί του συνόλου ή μερικώς. Ο τελικός σκοπός του A είναι να δημιουργήσει μέσω πιέσεων επί του B μια σχέση ελεγκτή – ελεγχόμενου στην οποία ο πρώτος επηρεάζει την κυριαρχία του δεύτερου ή με άλλα λόγια μια σχέση μεταξύ κυβέρνησης – ελεγκτή και κυβέρνησης στόχου.

Στο σημείο αυτό ερχόμαστε στις μορφές - πίεσης που ένας δρώντας A μπορεί να ασκήσει πάνω σε έναν δρώντα B, ή κυβέρνηση στόχο ή ακόμα και ελεγχόμενη κυβέρνηση. Η κατηγοριοποίηση μας οδηγεί σε δύο δέσμες ή μορφές πιέσεων: τις **κανονικές μορφές** και τις **ακραίες μορφές** πιέσεων με τελευταία βαθμίδα το τετελεσμένο γεγονός. Στις κανονικές μορφές πιέσεων εντάσσουμε την απειλή που μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε τιμωρία και την υπόσχεση που μπορεί να οδηγήσει σε ανταμοιβή. Η απειλή και η υπόσχεση θέτουν ένα ζήτημα αξιοπιστίας του ελεγκτή εξαιτίας του μελλοντικού – δυνητικού τους χαρακτήρα, σε αντίθεση με την τιμωρία και την ανταμοιβή που πραγματοποιούνται απολαμβάνοντας σαφώς μεγαλύτερη δόση αξιοπιστίας.

Για λόγους καθαρά εξοικονόμησης χώρου, θα παρακάμψουμε την ανάλυση των κανονικών μορφών πίεσης και θα μεταβούμε στην δεύτερη δέσμη ή ακραία μορφή πίεσης. Η τελευταία – η μικρή εικόνα - συναρτάται αμεσότερα με τον τίτλο του πονήματος, δηλαδή τις ακραίες περιπτώσεις μιας σχέσης ισχύος. Συχνά η τελευταία προσλαμβάνει ακραίες μορφές που αφορούν τα συστατικά της στοιχεία, δηλαδή τον ελεγχόμενο ως άμεσο δρώντα ή λαμβάνοντα αποφάσεις και τη διακύβευση γύρω από την οποία υφίσταται σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ ελεγκτή και ελεγχόμενου.

Διακρίνουμε λοιπόν **τρεις ακραίες μορφές άσκησης πίεσης** σε μια κανονική σχέση ισχύος: τη συμμετοχή, την επέμβαση και τέλος το τετελεσμένο γεγονός.

Η συμμετοχή χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι δεν πρόκειται πια για παρέκκλιση μιας βούλησης με την έμμεση επενέργεια του ελεγκτή, αλλά για έναν έλεγχο της ελεύθερης έκφρασης της τελευταίας επενεργώντας απευθείας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων του ίδιου του ελεγχόμενου.²

Η επέμβαση είναι μια πολυώνυμη έννοια που μπορεί να προσλάβει μορφές πολιτικής ανάμειξης στο εσωτερικό ενός κράτους με στόχο την ανατροπή της πολιτικής εξουσίας μέχρι και την στρατιωτική επέμβαση, όταν οι πολιτικές ή άλλες μορφές πίεσης έχουν αποτύχει.³

Η τρίτη ακραία μορφή συμπεριφοράς του ελεγκτή είναι **το τετελεσμένο γεγονός**. Η άσκηση ισχύος μέσω τετελεσμένου γεγονότος αφορά γενικά καταστάσεις κρίσης και αντανάκλα τον ακραίο χαρακτήρα αυτού του είδους της σχέσης ισχύος. Πρόσθετα να υπομνησθεί ότι το τετελεσμένο ως ολοκληρωμένο γεγονός (διαδικασία) είναι ικανό να θέσει μονομερώς τέρμα τόσο σε μια θέση ισχύος με την έννοια της νομιμοποίησης του ίδιου του γεγονότος, άρα της αποδοχής του και από την κυβέρνηση στόχο, είτε με την έννοια της μετάβασης από την ισχύ στη χρήση δύναμης, όσο και σε μια διαπραγμάτευση (π.χ. μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης).

Από την θεωρία μεταβαίνουμε τώρα στην πράξη στο δίπολο Ελλάδα – Τουρκία.

² Η επιβολή δημοσιονομικού ελέγχου στην ελληνική κυβέρνηση από τη λεγόμενη Τρόικα, δηλαδή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή κεντρική Τράπεζα η οποία έλαβε τη μορφή τόσο τακτικών επισκέψεων κλιμακίων στην ελληνική πρωτεύουσα, προκειμένου να παρακολουθείται η πρόοδος της εφαρμογής των μέτρων που έχουν συμφωνηθεί, όσο και της προώθησης της παρουσίας ξένων τεχνοκρατών σε υπουργεία στο χαρτοφυλάκιο των οποίων περιλαμβάνονται τομείς που χρήζουν μεταρρυθμίσεων, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων. Ως τέτοιο παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε την Ομάδα Δράσης (Task Force) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία συστάθηκε με στόχο την εφαρμογή των μνημονίων στην Ελλάδα.

³ Οι ξένες επεμβάσεις στην Ελλάδα σημάδεψαν ολόκληρη την ιστορία του νεοελληνικού κράτους, από την ίδρυση του έως τη σύγχρονη εποχή. Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις αναμείχθηκαν συχνά στα εσωτερικά ζητήματα και στην εξωτερική πολιτική της χώρας, πολλές φορές μάλιστα με τρόπο βίαιο. Σχετικά βλ. Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος Η ανθρωπιστική επέμβαση στις Διεθνείς Σχέσεις: Νεότερες Ερμηνείες, Εκ. Παπαζήση, 2000.

Τι επιδιώκει η Τουρκία;

- Ανασύσταση μέρους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (Βόρεια Κύπρος, Ίμβρος, Τένεδος, Συρία, Λιβύη κλπ).
- Νομιμοποίηση και εμβάθυνση της σχέσης ισχύος έναντι της Ελλάδας από την οποία προκύπτει ένα de facto καθεστώς τετελεσμένων (Βόρεια Κύπρος, Ίμια).
- Εφαρμογή του σχεδίου περί «γαλάζιας πατρίδας» άρα νέα γεωγραφική επέκταση πέραν της Β. Κύπρου, επί του θαλάσσιου ελλαδικού χώρου με συνεπαγόμενο αποτέλεσμα την αποψίλωση εθνικής κυριαρχίας.
- Πληθυσμιακή αλλοίωση συγκεκριμένων ελληνικών περιοχών που γειτνιάζουν με την Τουρκία. Η τυχόν απώλεια ομοιογένειας και η ετερότητα που θα προκύψουν καθίστανται θανάσιμα στοιχεία ως προς την διαίωνιση του έθνους.

Τι οφείλει να πράξει η Ελλάδα;

- Να αντιστρέψει τους όρους του παιχνιδιού και από ελεγχόμενος δρώντας να καταστεί ελεγκτής.
- Να σχεδιάσει εθνική στρατηγική στη βάση της ισορροπίας ισχύος – δύναμης ακόμα και στρατιωτικής υπεροχής. Δεν μας λείπει το χρήμα για να αποκτήσουμε εξοπλισμό, αλλά η αξιοπιστία, η βούληση και η συνέχεια λόγων και πράξεων δηλαδή μια ορθολογική πολιτική συνέπεια.
- Να επενδύσει μόνο στην ισχύ στις σχέσεις της με την Τουρκία.
- Να πάψει να συμπεριφέρεται ως μονίμως ικανοποιημένο ως προς το status quo κράτος.
- Να πάψει επιτέλους να δογματίζει το διεθνές δημόσιο δίκαιο και να το προβάλλει ως ντετερμινιστική στρατηγική επιλογή.
- Να προβεί σε καλύτερη οργάνωση των ενόπλων δυνάμεων και στη μετεξέλιξη τους σε μόνιμο επαγγελματικό στρατό.
- Να οργανώσει καλύτερα την διπλωματία της.
- Να δημιουργήσει κατάλληλες συνθήκες κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής συνοχής που θα βελτιστοποιήσουν την **ικανότητα συλλογικής δράσης** (ο σπουδαιότερος κατά R.

Αρον δείκτης ισχύος) της χώρας απέναντι στα κελεύσματα των σύγχρονων καιρών.

- Να στηριχθεί το εθνικό φρόνημα και να συστοιχηστούν οι υγιείς πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις γύρω από την καλλιέργεια του.
- Επιβάλλεται άμεσα η επεξεργασία πολιτικής κινήτρων μεταγκατάστασης Ελλήνων πολιτών στο νησιωτικό εθνικό σύμπλεγμα του Αιγαίου και της Δυτικής Θράκης (επιτυγχάνεται καλύτερος έλεγχος του εθνικού χώρου).
- Επιβάλλεται άμεσα η επεξεργασία μιας πολιτικής κινήτρων αύξησης του δείκτη γεννητικότητας (η πληθυσμιακή δυσαναλογία με τους γείτονες συνιστά μειονέκτημα ισχύος, η δε διεύρυνση της συνιστά καταστροφή).
- Επιβάλλεται άμεσα η επεξεργασία ενός πολιτικού σχεδίου κινήτρων επαναπατρισμού Ελλήνων πολιτών που μετανάστευσαν την τελευταία δεκαετία.

Κοντολογία: Η Ελλάδα χρειάζεται ένα σχέδιο πολιτικής για τη δαιώνιση της οικουμενικότητας του Ελληνικού πολιτισμού που θα στηρίζεται ως επιγέννημα πάνω σε έναν ακλόνητο εθνικό κορμό. Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει αλλά κινδυνεύει να συρρικνωθεί ανεπανόρθωτα.

Γεώργιος Σπυρόπουλος του Μιχαήλ

Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών